ଅନୁସୂଚୀତ ଜନଜାତି ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପାରମ୍ପରିକ ବନବାସୀମାନଙ୍କ (ଜଙ୍ଗଲ ଉପରେ ଅଧିକାରର ସ୍ୱୀକୃତି) ଆଇନ, ୨୦୦୬

ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମେ ଜଙ୍ଗଲରେ ବସବାସ କରି ଆସୁଥିବା ଆଦିବାସୀ ତଥା ଅନ୍ୟାନ ବନବାସୀ, ଯାହାର ପାରମ୍ପରିକ ଅଧିକାରକୁ ସ୍ୱୀକୃତି ଦିଆଯାଇ ପାରିନାହିଁ, ସେହିମାନଙ୍କର ଜଙ୍ଗଲ ଉପରେ ଥିବା ପାରମ୍ପରିକ ଅଧିକାରଗୁଡ଼ିକୁ ଆଇନଗତ ସ୍ୱୀକୃତି ପ୍ରଦାନ କରାଯିବ ; ସେଥିପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ବିଧି ବ୍ୟବସ୍ଥାର ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ତଥା ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାର ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା ଦିଗରେ ଏହି ଆଇନ ପ୍ରସ୍ତାବିତ ହେଉଛି ।

ଯେହେତୁ, ସଂରକ୍ଷଣ ଧାରାକୁ ଅଧିକ ମଜ୍‌ବୁତ୍ କରିବା ସହ ଅନୁସୂଚୀତ ଜନଜାତି ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବନବାସୀଙ୍କ ଜୀବିକା ଓ ଖାଦ୍ୟ ନିରାପ□ା ସୁରକ୍ଷିତ ରଖିବା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଜରୁରୀ ଅଟେ, ତେଣୁ ଅନୁସୂଚୀତ ଜନଜାତି ତଥା ଅନ୍ୟାନ ପାରମ୍ପରିକ ବନବାସୀଙ୍କ ସ୍ୱୀକୃତି ପ୍ରାପ୍ତ ଅଧିକାର ମଧ୍ୟରେ ଜଙ୍ଗଲର ଦୀର୍ଘସ୍ଥାୟୀ ଉପଯୋଗ, ଜୈବବିବିଧତାର ସଂରକ୍ଷଣ ଓ ପରିବେଶଗତ ଭାରସାମ୍ୟର ସୁରକ୍ଷାର ଦାୟିତ୍ୱ ଓ କ୍ଷମତା ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରାଯାଇଛି ।

ଏବଂ ଯେହେତୁ, ଜଙ୍ଗଲର ପରିବେଶଗତ ସୁସ୍ଥତା ବ□ାଇ ରଖିବାରେ ଯେଉଁମାନେ ସର୍ବଦା ସଂହତିପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂମିକା ନିର୍ବାହ କରି ଆସିଛନ୍ତି, ସେହିମାନଙ୍କ ପୈତୃକ ଭୂ-ସମ୍ପ□ି ଓ ବାସସ୍ଥାନକୁ ଜଙ୍ଗଲ ଜମି ଚିହ୍ନଟ ତଥା ଏକତ୍ରୀକରଣ ସମୟରେ, ଯାହା ବ୍ରିଟିଶ୍ ଶାସନ କାଳରେ ହେଉ ଅବା ସ୍ୱାଧୀନତାର ପରବ□ର୍ୀ

ସମୟରେ ହେଉ ଯଥାଯଥ ଭାବେ ସ୍ୱୀକାର କରାଯାଇ ନାହିଁ; ସେହି ଐତିହାସିକ ଅନ୍ୟାୟକୁ ନ୍ୟାୟୋଚିତ କରିବା,

ଏବଂ ଜଙ୍ଗଲ ମଧ୍ୟରେ ବସବାସ କରୁଥିବା ଅନୁସୂଚୀତ ଜନଜାତି ଓ ଅନ୍ୟ ପାରମ୍ପରିକ ବନବାସୀ ତଥା ବିଭିନ୍ନ ସରକାରୀ ବିକାଶମୂଳକ ଯୋଜନା ଦ୍ୱାରା ବାସଚ୍ୟୁତ ହୋଇ ଜଙ୍ଗଲ ମଧ୍ୟରେ ବସବାସ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇଥିବା ଲୋକଙ୍କ ପ୍ରତି ଦୀର୍ଘଦିନ ଧରି ହୋଇଥିବା ଅବିଚାର ଓ ଅସୁରକ୍ଷିତ ଅଧିକାରକୁ ନ୍ୟାୟସଙ୍ଗତ କରିବା ।

ଭାରତ ସାଧାରଣତନ୍ତ୍ରର ୫୭ତମ ବର୍ଷରେ ଉକ୍ତ ଆଇନ୍‌ଟିକୁ ସଂସଦ ଦ୍ୱାରା ନିମ୍ନମତେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରାଯାଇପାରେ :

ପ୍ରଥମ ଅଧ୍ୟାୟ

ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ନାମ, ପରିସର ଓ ଆରମ୍ଭ

୧. ପ୍ରାଥମିକ

(୧) ଉକ୍ତ ଆଇନ୍‌କୁ ଅନୁସୂଚୀତ ଜନଜାତି ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପାରମ୍ପରିକ ବନବାସୀମାନଙ୍କ (ଜଙ୍ଗଲ ଉପରେ ଅଧିକାରର ସ୍ୱୀକୃତି) ଆଇନ୍, ୨୦୦୬ ନାମରେ ଅଭିହିତ କରାଯାଇପାରେ ।

(୨) ଜାମ୍ମୁ ଓ କାଶ୍ମୀର ରାଜ୍ୟ ବ୍ୟତିତ ଭାରତର ସବୁଅ□ଳ ଏହି ଆଇନ୍‌ର ପରିସରଭୁକ୍ତ ହେବ ।

(୩) ଉକ୍ତ ଆଇନ୍‌ଟି ସେହିଦିନ ଠାରୁ ଲାଗୁ ହେବ, ଯେଉଁଦିନ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାର ସରକାରୀ ବିଜ୍ଞପ୍ତିନାମା ଜାରି କରିବେ ।

ସଂଜ୍ଞା

୨. (କ) ଗୋଷ୍ଠୀ ଜଙ୍ଗଲ ସମ୍ପଦ ଭାବେ ଯାହା ଆଇନରେ ରହିଛି ତାହାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ପାରମ୍ପରିକ ଏବଂ ପ୍ରଥାନୁଯାୟୀ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଗ୍ରାମ୍ୟ ସୀମା ଭିତରର ଲୋକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସମ୍ମତ ସର୍ବସାଧାରଣ ଜଙ୍ଗଲ ଜମି କିମ୍ବା ଗ୍ରାମ ଗୋଷ୍ଠୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଋତୁକାଳୀନ ବ୍ୟବହୃତ ଚାରଣଭୂମି । ଏଥି ମଧରେ ରିଜର୍ଭ ଜଙ୍ଗଲ, ସଂରକ୍ଷିତ ଜଙ୍ଗଲ ଏବଂ ଅଭୟାରଣ୍ୟ ଓ ଜାତୀୟ

ଉଦ୍ୟାନ ଭଳି ସୁରକ୍ଷିତ ଅ□ଳ ଯାହା ଭିତରକୁ ଗ୍ରାମ୍ୟ ଗୋଷ୍ଠୀର ପାରମ୍ପରିକ ପ୍ରବେଶ ରହିଛି, ସେସବୁ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ;

(ଖ) **ସଂକଟମୟ ବନ୍ୟପ୍ରାଣୀ ଆବାସସ୍ଥଳୀ** ର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଜାତୀୟ ଉଦ୍ୟାନ (ନେସ୍‌ନାଲ୍ ପାର୍କ) ଓ ଅଭୟାରଣ୍ୟ ଭଳି ଅ□ଳ ଗୁଡ଼ିକରେ ଯେଉଠି ବୈଜ୍ଞାନିକ ଓ ବସ୍ତୁନିଷ୍ଠ ମାନଦଣ୍ଡ ଆଧାରରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମାମଲାରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଏବଂ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଛି ଯେ ଏହିସବୁ ଅ□ଳ ବନ୍ୟପ୍ରାଣୀ ସଂରକ୍ଷଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଅକ୍ଷତ ରଖାଯିବା ଆବଶ୍ୟକ ; କେନ୍ଦ୍ର ସରକାର ଏକ ବିଶେଷଜ୍ଞ କମିଟି ଦ୍ୱାରା ଖୋଲା ପରାମର୍ଶ ପ୍ରକ୍ରିୟା ପରେ ପରିବେଶ ଓ ଜଙ୍ଗଲ ମନ୍ତ୍ରଣାଳୟରେ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଓ ବିଜ୍ଞାପିତ କରିପାରନ୍ତି । ଉକ୍ତ ବିଶେଷଜ୍ଞ କମିଟି କେନ୍ଦ୍ର ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିଯୁକ୍ତ ସ୍ଥାନୀୟ ବିଶେଷଜ୍ଞମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଗଠିତ, ଏବଂ ଏଭଳି ଅ□ଳ ଗୁଡ଼ିକର ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ବେଳେ ଆଇନର ଧାରା - ୪ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଉପଧାରା (୧) ଓ (୨) ଅନୁସାରେ ଉଦୀୟମାନ ପ୍ରକ୍ରିୟାଗତ ଆବଶ୍ୟକତା ପାଇଁ ଆଦିବାସୀ ବ୍ୟାପାର ମନ୍ତ୍ରଣାଳୟର ଜଣେ ପ୍ରତିନିଧି ଉକ୍ତ କମିଟିରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହେବେ ;

(ଗ) **ଅରଣ୍ୟ ନିବାସୀ ତଫସିଲଭୁକ୍ତ ଉପଜାତି** ର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଆଦିବାସୀ ସଂପ୍ରଦାୟର ଲୋକ ଯେଉଁମାନେ ପ୍ରଥମତଃ ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ ବସବାସ କରନ୍ତି ଏବଂ ନିଜର ଯଥାର୍ଥ ଜୀବିକା ନିମନ୍ତେ ଜଙ୍ଗଲ ବା ଜଙ୍ଗଲ-ଜମି ଉପରେ ନିର୍ଭର କରନ୍ତି ଏବଂ ଆଦିବାସୀ ଯାଯାବର ପଶୁପାଳକ ଗ୍ରାମ୍ୟଗୋଷ୍ଠୀ ଏଥି ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ;

(ଘ) **ଜଙ୍ଗଲ ଜମି** କହିଲେ ଜଙ୍ଗଲ ଅ□ଳ ମଧ୍ୟରେ ଯେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଜମି ଏବଂ କୌଣସି ଶ୍ରେଣୀଭୁକ୍ତ ହୋଇନଥିବା ଜଙ୍ଗଲ, ସୀମା ଚିହ୍ନଟ ହୋଇ ନଥିବା ଜଙ୍ଗଲ, ସ୍ଥିତିମାନ ଅବା ବିବେଚିତ ଜଙ୍ଗଲ, ସୁରକ୍ଷିତ ଜଙ୍ଗଲ, ସଂରକ୍ଷିତ ଜଙ୍ଗଲ, ଅଭୟାରଣ୍ୟ ଓ ଜାତୀୟ ଉଦ୍ୟାନ ଏଥି ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ;

(ଙ) **ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାର** ଅର୍ଥ ଆଇନର ୩ୟ ଧାରାରେ ସୂଚିତ ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାର ;

(ଚ) **ଜଙ୍ଗଲ ଗ୍ରାମ** ର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଜଙ୍ଗଲରେ କାଠ ବାଉଁଶ କଟା କାମ ଭଳି ପରିଚାଳନା ନିମନ୍ତେ ଯେକୌଣସି ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କ ଜଙ୍ଗଲ ବିଭାଗ

ପକ୍ଷରୁ ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ ସ୍ଥାପିତ ଗ୍ରାମ କିମ୍ବା ପରବ□ୀ ସମୟରେ ଜଙ୍ଗଲ ସଂରକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଯେଉଁ ଗ୍ରାମଗୁଡ଼ିକ ଜଙ୍ଗଲ ଗ୍ରାମ ରୂପେ ପରିବ□ିତ ହୋଇଛି, ଜଙ୍ଗଲରେ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ହୋଇଥିବା ଗ୍ରାମ ସମୂହ, ନିଧାର୍ଯ୍ୟ ଜମିକର ପ୍ରଦାନକାରୀ, ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର 'ଟୋଙ୍ଗିଆ' ବସତି, ଆଦି ଯେକୌଣସି ନାମରେ ନାମିତ ଜଙ୍ଗଲ ଗ୍ରାମ ଏବଂ ଚାଷକାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗୁଥିବା ଜମି, ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ ସରକାରୀ ଅନୁମତି ପ୍ରାପ୍ତ ଜଙ୍ଗଲ ଜମି ପ୍ରଭୃତି ଏଥି ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ;

(ଛ) **ଗ୍ରାମସଭା** ର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଗ୍ରାମର ସମୂହ ବୈଠକ ଯେଉଁଠାରେ ଗୋଟିଏ ଗ୍ରାମର ସମସ୍ତ ସାବାଳକ ସଦସ୍ୟ ଥିବେ ଏବଂ ଯେଉଁ ରାଜ୍ୟରେ ପ□ାୟତ ବ୍ୟବସ୍ଥା ନାହିଁ ସେଠାରେ ପଡ଼ା, ଟୋଲା ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପାରମ୍ପରିକ ଗ୍ରାମ୍ୟ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଓ ନିର୍ବାଚିତ ଗ୍ରାମ କମିଟିଗୁଡ଼ିକୁ ବୁଝାଇବ ଯେଉଁଠାରେ ମହିଳାଙ୍କ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ତଥା ଅବାଧ ଯୋଗଦାନ ଥିବ;

(ଜ) **ପ୍ରାକୃତିକ ବାସ** ମଧ୍ୟରେ ସୁରକ୍ଷିତ ଏବଂ ସଂରକ୍ଷିତ ଜଙ୍ଗଲ ଅ□ଳରେ ଆଦିମ ଜନଜାତି ଏବଂ ପ୍ରାକ୍ କୃଷିଜୀବି ଗୋଷ୍ଠୀ ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବନବାସୀ ଜନଜାତି ଗୁଡ଼ିକର ପାରମ୍ପରିକ ବା ସେହିଭଳି ବସତି ଗୁଡ଼ିକ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ;

(ଝ) **ଲଘୁ ବନଜାତ ଦ୍ରବ୍ୟ** ମଧ୍ୟରେ ବାଉଁଶ, ଝାଟିବେଣ, ଖୁ□, ବେତ, ଟସର, କୋଷ, ମହୁ, ମହମ, ଝୁଣା, ଲାଖ, କେନ୍ଦୁ ଓ କେନ୍ଦୁପତ୍ର, ଔଷଧୀୟ ବୃକ୍ଷଲତା ଓ ଚେରମୂଳି, ମୂଳ, କନ୍ଦା, ଆଦି ଭଳି ସମସ୍ତ ଉଦ୍ଭିଦଜାତ ଅଣକାଷ୍ଠ ବନଜାତ ଦ୍ରବ୍ୟ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ;

(ଞ) 'ନୋଡାଲ୍ ଏଜେନ୍ସି'ର ଅର୍ଥ ଧାରା - ୨ରେ ଉପ ନିୟମ ଦ୍ୱାରା ବିହିତ;

(ଟ) 'ବିଜ୍ଞପ୍ତି'ର ଅର୍ଥ ଯେଉଁ ବିଜ୍ଞପ୍ତି ସରକାରୀ ଘୋଷଣାପତ୍ର ବା ଗେଜେଟରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଛି ।

(ଠ) 'ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ'ର ଅର୍ଥ ଏହି ଆଇନ ଅଧିନରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇଥିବା ନିୟମକୁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ କରାଯିବ ।

(ଡ) 'ତଫସିଲଭୁକ୍ତ ଅ□ଳ'ର ଅର୍ଥ ସମ୍ବିଧାନର ୨୪୪ ଧାରାର ଉପଧାରା (୧)ରେ ସୂଚିତ ତଫସିଲଭୁକ୍ତ ଅ□ଳ।

(ଢ଼) 'ଦୀର୍ଘସ୍ଥାୟୀ ଉପଯୋଗ' ର ଅର୍ଥ ଜୈବ ବିବିଧତା ଆଇନ ୨୦୦୨ର ୨୦୦୩ ର
ଧାରା -୨ର ଉପଧାରା (୦)ରେ ନିରୂପିତ ଅର୍ଥ ସହ ସମାନ ; ୧୮

(ଣ) 'ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପାରମ୍ପରିକ ବନବାସୀ'ର ଅର୍ଥ ୧୩ ଡିସେମ୍ବର ୨୦୦୫ ପୂର୍ବରୁ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଗୋଷ୍ଠୀ ଅନ୍ତତଃ ତିନି ପିଢ଼ୀ ଧରି ପ୍ରଥମତଃ ଜଙ୍ଗଲରେ ରହୁଥିବେ ଏବଂ ଯିଏ ନିଜର ଯଥାର୍ଥ ଜୀବିକା ପାଇଁ ଜଙ୍ଗଲ ବା ଜଙ୍ଗଲ ଜମି ଉପରେ ନିର୍ଭରଶୀଳ ହୋଇଥିବେ ;

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ଏହି ବାକ୍ୟାଂଶ (Clause)ର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଏକ ପିଢ଼ୀର ଅର୍ଥ ୨୫ ବର୍ଷର ଅବଧିକୁ ବୁଝାଇବ ।

(ତ) 'ଗ୍ରାମ'ର ଅର୍ଥ ;

(୧) ପ□ାୟତିରାଜ (ଅନୁସୂଚୀତ ଅ□ଳକୁ ସମ୍ପ୍ରସାରଣ) ଆଇନ, ୧୯୯୬ ର
୧୯୯୬ର ଧାରା -୪ର ବାକ୍ୟାଂଶ (Clause)(ଖ)ର ୪୦
ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅନୁସାରେ ସୂଚିତ ଗ୍ରାମ ; କିମ୍ବା

(୨) ଯେକୌଣସି ରାଜ୍ୟର ଅନୁସୂଚୀତ ଅ□ଳ ବ୍ୟତୀତ ପ□ାୟତ ସମ୍ପର୍କିତ ଆଇନରେ ଗ୍ରାମ ରୂପେ ସୂଚୀତ କୌଣସି ଅ□ଳ ; କିମ୍ବା

(୩) ଜଙ୍ଗଲ ଗ୍ରାମ ଗୁଡ଼ିକ, ପୁରାତନ ବସତି ବା ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ଏବଂ ସର୍ବେକ୍ଷଣ ହୋଇନଥିବା ଗ୍ରାମ ଗୁଡ଼ିକ, ଗ୍ରାମ ରୂପେ ଅଧିସୂଚୀତ ହୋଇଥାଉ ବା ହୋଇନଥାଉ ; କିମ୍ବା

(୪) ପ□ାୟତ ନଥିବା ରାଜ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ, ପାରମ୍ପରିକ ଗ୍ରାମ, ଯାହାକିଛି ନାମ କୁହାଯାଉଥାଉ ;

(ଥ) "ବନ୍ୟ ପ୍ରାଣୀ" ଅର୍ଥାତ୍ ବନ୍ୟ ପ୍ରାଣୀ (ସଂରକ୍ଷଣ) ଆଇନ, ୧୯୭୨ର ୧୯୭୨ ର
ଧାରା ୧ ରୁ ୪ ମଧ୍ୟରେ ସୂଚୀତ ଯେ କୌଣସି ଜାତିର ବନ୍ୟଜୀବ ; ୫୩

ଦ୍ୱିତୀୟ ଅଧ୍ୟାୟ

ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାର

ଆଦିବାସୀ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପାରମ୍ପରିକ ବନବାସୀ ମାନଙ୍କର ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାର

୩. (୧) ଏହି ଆଇନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି ବ୍ୟକ୍ତି ହେଉ କିମ୍ବା ଗୋଷ୍ଠୀ, ଉଭୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅରଣ୍ୟରେ ବସବାସ କରି ଆସୁଥିବା ଆଦିବାସୀ ଓ ପାରମ୍ପରିକ ବନବାସୀଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ଜଙ୍ଗଲ ଜମିରେ ସେମାନଙ୍କର ନିମ୍ନ ଲିଖିତ ଅଧିକାରଗୁଡ଼ିକ ସାବ୍ୟସ୍ତ ହେବ ।

କ) ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବେ ହେଉ କିମ୍ବା ସାର୍ବଜନୀନ ଗୋଷ୍ଠୀ ଭି□କ ହେଉ ଜଙ୍ଗଲରେ ବସବାସ ପାଇଁ କିମ୍ବା ନିଜେ ଚାଷ କରି ଜୀବିକାର୍ଜନ ପାଇଁ ଆଦିବାସୀ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ ପାରମ୍ପରିକ ବନବାସୀ ସଦସ୍ୟ ବା ସଦସ୍ୟଗଣଙ୍କ ଜଙ୍ଗଲରେ ରହିବାର ଓ ଜଙ୍ଗଲ ଜମି ରଖିବାର ଅଧିକାର ;

ଖ) ପୂର୍ବତନ ରାଜ-ରାଜୁଡ଼ା ଶାସନରେ ଜମିଦାରୀ ପ୍ରକ୍ରିୟା କିମ୍ବା ସେହିଭଳି ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଜଙ୍ଗଲଜମି କ□ତ୍ୱାଧିନ ଥିଲାବେଳେ ନିସ୍ତାର କିମ୍ବା ସେହିଭଳି ନାମରେ ଲୋକଙ୍କୁ ମିଳିଥିବା ଗୋଷ୍ଠୀଭି□କ ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାର ;

ଗ) ମାଲିକାନାର ଅଧିକାର, ଲଘୁ ବନଜାତ ଦ୍ରବ୍ୟର ସଂଗ୍ରହ, ବ୍ୟବହାର, ଏବଂ ବିକ୍ରୟ ଅଧିକାର ଯାହା ସେମାନେ ପାରମ୍ପରିକ ଭାବେ ନିଜ ଗ୍ରାମ ମଧରେ କିମ୍ବା ସୀମା ବାହାରେ ସଂଗ୍ରହ କରି ଆସୁଛନ୍ତି;

ଘ) **ଜଙ୍ଗଲ ମଧରେ ଥିବା ଝରଣା ହ୍ରଦ ଭଳି ଜଳ ଉତ୍ସରୁ ମାଛ ମାରିବା ଓ ଜଳରୁ ଉତ୍ପର୍ଣ୍ଣ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ,** ପଶୁଙ୍କ ପାଇଁ ଚାରଣ ଭୂମିର ବ୍ୟବହାର (ଉଭୟ ଭ୍ରାମ୍ୟମାଣ ଓ ସ୍ଥାୟୀ ପଶୁପାଳକଙ୍କ ପାଇଁ) ଏହି ଉଭୟ ଯାଯାବର ଓ ପଶୁପାଳକ ଗୋଷ୍ଠୀ ପାଇଁ ପାରମ୍ପରିକ ଋତୁକାଳୀନ ପ୍ରବେଶ ଅଧିକାର ;

ଙ) ଆଦିମ ଜନଜାତି ଓ ପ୍ରାକ୍-କୃଷି ଜୀବିମାନଙ୍କ ପ୍ରାକୃତିକ ବାସସ୍ଥଳୀ ଓ ବସତି ଉପରେ ଗୋଷ୍ଠୀଗତ ଅଧିକାର ;

ଚ) ଯେ କୌଣସି ରାଜ୍ୟରେ ଯେ କୌଣସି ନାମ ତାଲିକା ଅଧିନରେ ବିବାଦମାନ ଜମି ଉପରେ ଅଧିକାର, ଯେଉଁଠି ଦାବୀଗୁଡ଼ିକ ବିବଦମାନ ଅବସ୍ଥାରେ ଥିବ ;

ଛ) ଯେ କୌଣସି ରାଜ୍ୟ ସରକାର ବା ସ୍ଥାନୀୟ ଅଧିକାରୀଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ଜଙ୍ଗଲ ଜମି ଉପରେ ପ୍ରଦ□ ପଟ୍ଟା ପାଉତି ବା ମଞ୍ଜୁରୀ ବା ଲିଜ୍ ଆଦେଶନାମା ପରିବ□ନ କରିବାର ଅଧିକାର ;

ଜ) ସମସ୍ତ ଜଙ୍ଗଲ ଗ୍ରାମ, ପୁରାତନ ବସତି, ସର୍ବେକ୍ଷଣ ହୋଇନଥିବା ଗ୍ରାମ ଏବଂ ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ ଥିବା ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ଗ୍ରାମ, ନଥିଭୁକ୍ତ, ଘୋଷିତ, ହୋଇଥାଉ ବା ନହୋଇଥାଉ, ସେ ସବୁକୁ ରାଜସ୍ୱ ଗ୍ରାମ ରୂପେ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ଓ ପରିବ ର୍ନ କରିବାର ଅଧିକାର ।

ଝ) ଯେ କୌଣସି ଗୋଷ୍ଠୀ ଜଙ୍ଗଲ ସମ୍ପଦ ଯାହା ସେମାନେ ଦୀର୍ଘସ୍ଥାୟୀ ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ ପାରମ୍ପରିକ ଭାବରେ ସୁରକ୍ଷା ବା ସଂରକ୍ଷଣ କରୁଛନ୍ତି ତା'ର ସୁରକ୍ଷା, ପୁନର୍ଜନନ, ବା ସଂରକ୍ଷଣ ବା ପରିଚାଳନାର ଅଧିକାର ।

ଞ) କୌଣସି ରାଜ୍ୟର ଆଇନ ବା ସ୍ୱୟଂ ଚାଳିତ ଜିଲ୍ଲା ପରିଷଦର ଆଇନ କିମ୍ବା ସ୍ୱୟଂ ଚାଳିତ ଆ□ଳିକ ପରିଷଦ ଦ୍ୱାରା ସ୍ୱୀକୃତ ଅଧିକାରମାନ କିମ୍ବା ଯାହା କୌଣସି ରାଜ୍ୟର ସମ୍ପୃକ୍ତ ଜନଜାତିର ପାରମ୍ପରିକ ବା ଲୋକ ଚଳଣିର ବିଧି-ବିଧାନରେ ଗୃହୀତ ଆଦିବାସୀର ଅଧିକାର ;

ଟ) ଜୈବ ବିବିଧତା ପ୍ରତି ଅଧିକାର, ବୌଦ୍ଧିକ ସମ୍ପ ି ପ୍ରତି ସମଗ୍ରଗୋଷ୍ଠୀର ଅଧିକାର ଏବଂ ଜୈବ ବିବିଧତା ଓ ସାଂସ୍କୃତିକ ବିବିଧତା ସମ୍ପର୍କୀତ ପାରମ୍ପରିକ ଜ୍ଞାନ କୌଶଳର ଅଧିକାର ;

ଠ) କୌଣସି ବନ୍ୟଜନ୍ତୁର ଶିକାର, ଫାସ ବସାଇ ଧରିବା କିମ୍ବା ଜନ୍ତୁ ଦେହର କୌଣସି ଅଂଶ ଛେଦନ କରି ଆଣିବା ଭଳି ପାରମ୍ପରିକ

ଅଭ୍ୟାସକୁ ବାଦ୍ ଦେଇ ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମେ ଭୋଗ ହୋଇ ଆସୁଥିବା ଆଦିବାସୀ ଓ ବନବାସୀର ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ପାରମ୍ପରିକ ଅଧିକାର ଯାହା ଉପଧାରା (କ) ରୁ (ଟ)ମଧ୍ୟରେ ସୂଚୀତ ହୋଇନାହିଁ ସେ ସମସ୍ତ ଅଧିକାର ;

ଡ) **୧୩ ଡିସେମ୍ବର, ୨୦୦୫ ପୂର୍ବରୁ ଯେଉଁଠାରେ ଆଦିବାସୀ ଓ ପାରମ୍ପରିକ ବନବାସୀମାନେ ଯେକୌଣସି ପ୍ରକାର ଜଙ୍ଗଲ ଜମିରୁ ଅନୈତିକ ଭାବେ ଉଚ୍ଛେଦ କିମ୍ବା ବାସଚ୍ୟୁତ ହୋଇଛନ୍ତି ଏବଂ ସେଥିପାଇଁ ଯେକୌଣସି ଆଇନଗତ କ୍ଷତି ଭରଣା କିମ୍ବା ପୁନର୍ବାସ ପାଇ ନାହାଁନ୍ତି ସେପରି ସ୍ଥଳେ ସେମାନେ ବିକଳ୍ପ ଜମି ପାଇବା ସହିତ ଜଙ୍ଗଲରେ ବା ପଦା ସ୍ଥାନରେ ପୁନର୍ବାସ ନିର୍ମାଣ କରିବାର ଅଧିକାର ପ୍ରାପ୍ତ ହେବେ ।**

୧୯୮୦ ର ୬୯

୨. ଜଙ୍ଗଲ ସଂରକ୍ଷଣ ଆଇନ୍, ୧୯୮୦,ର କୌଣସି ପ୍ରାବଧାନକୁ ପ୍ରତିରୋଧ ନକରି ନିମ୍ନ କେତେକ ସରକାରୀ ପରିଚାଳିତ ସୁବିଧା-ସୁଯୋଗ ପାଇଁ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାର ଜଙ୍ଗଲ ଜମିକୁ ପରିବ□ନ କରିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବେ । ସେଥିପାଇଁ କିଛି ଗଛ କଟା ହେବାର ଆବଶ୍ୟକ ହେଲେ ପ୍ରାବଧାନ ଅନୁସାରେ ଏହା ପ୍ରତି ହେକ୍ଟର ପିଛା ୭୫ରୁ ଅଧିକ ଗଛ କଟା ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ ।

(କ) **ବିଦ୍ୟାଳୟ ;**

(ଖ) **ପ୍ରାଥମିକ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକେନ୍ଦ୍ର ବା ଡାକ୍ତରଖାନା ;**

(ଗ) **ଅଙ୍ଗନବାଡ଼ି ;**

(ଘ) **ସୁଲଭମୂଲ୍ୟ ଦୋକାନ ;**

(ଙ) **ବିଜୁଳି ଓ ଟେଲିଫୋନ୍ ତାର ଯୋଗାଯୋଗ ;**

(ଚ) **ପୁଷ୍କରିଣୀ ଖନନ ଓ ଅନ୍ୟ କ୍ଷୁଦ୍ର ଜଳାଶୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ;**

(ଛ) **ପାନୀୟ ଜଳ ଯୋଗାଣ ଓ ପାଣି ପାଇପ ସଂଯୋଗ ;**

(ଜ) **ଜଳ ବିଭାଜିକା କିମ୍ବା ବର୍ଷାଜଳ ଅମଳ ପ୍ରକଳ୍ପ ;**

(ଝ) **କ୍ଷୁଦ୍ର ଜଳସେଚନ କେନାଲ ;**

(ଞ) **ଅଣ ପାରମ୍ପରିକ ଶକ୍ତିଉତ୍ସ ;**

(ଟ) କର୍ମକୌଶଳର ଉନ୍ନତି ବା ଧନ୍ଦାମୂଳକ ତାଲିମ କେନ୍ଦ୍ର ;

(ଠ) ରାସ୍ତା,   ଏବଂ

(ଡ) ଗୋଷ୍ଠୀ କେନ୍ଦ୍ର ।

ଜଙ୍ଗଲ ଜମି ଉପରୋକ୍ତ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟମାନଙ୍କ ପାଇଁ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହେବାକୁ ଅନୁମତି ଦିଆଯିବ କେବଳ ଯଦି:

(୧) ଏହି ଉପଧାରାରେ ସୂଚିତ ଲକ୍ଷ୍ୟ ବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପୂରଣ ପାଇଁ ଯଦି ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରକଳ୍ପ ପାଇଁ ଏକ ହେକ୍ଟରରୁ କମ୍ ଜଙ୍ଗଲ ଜମି ହସ୍ତାନ୍ତରିତ ହେଉଥିବ ; ଏବଂ

(୨) ଏହି ବିକାଶମୂଳକ ଯୋଜନା ପାଇଁ ଅନୁମତି ମିଳିବ ଯଦି ତାହା ସମ୍ପୃକ୍ତ ଗ୍ରାମସଭା ଦ୍ୱାରା ସୁପାରିଶ ହୋଇଥିବ ।

ତୃତୀୟ ଅଧ୍ୟାୟ

ଜଙ୍ଗଲ ଉପରେ ଅଧିକାର ଓ ସଂପୃକ୍ତ ବିଷୟ ମାନଙ୍କର ସ୍ୱୀକୃତି, ପୁନଃ ସ୍ଥାପନ ଓ ପ୍ରତ୍ୟାର୍ପଣ

ଆଦିବାସୀ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପାରମ୍ପରିକ ବନବାସୀ ମାନଙ୍କର ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାରର ସ୍ୱୀକୃତି ଓ ପ୍ରତ୍ୟାର୍ପଣ

୪. (୧) ବର୍ତ୍ତମାନ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେଉଥିବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଆଇନ ର ପ୍ରାବଧାନ ଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରତିରୋଧ ନକରି, ଏବଂ ହୋଇଥିବା ଏହି ଆଇନର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଭିତ୍ତିରେ, କେନ୍ଦ୍ର ସରକାର ଏତଦ୍ୱାରା ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାର ଗୁଡ଼ିକର ସ୍ୱୀକୃତି ଓ ପ୍ରତ୍ୟାର୍ପଣ କରୁଛନ୍ତି -

କ) ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କରେ କିମ୍ବା ରାଜ୍ୟର କୌଣସି ଅଞ୍ଚଳରେ ଜଙ୍ଗଲ ନିବାସୀ ଆଦିବାସୀ ଯାହାଙ୍କୁ ଆଇନର ୩ୟ ଧାରାରେ ଲିପିବଦ୍ଧ ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାର ସୂତ୍ରରେ ଆଦିବାସୀ ବା ତଫସିଲଭୁକ୍ତ ଉପଜାତି ଭାବେ ଘୋଷଣା କରାଯାଇଛି ।

ଖ) ଏହି ତୃତୀୟ ଧାରା ଅନୁଯାୟୀ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପାରମ୍ପରିକ ବନବାସୀମାନଙ୍କୁ ଏହାର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରାଯାଇଛି ।

(୨) ଜାତୀୟ ଉଦ୍ୟାନ ଓ ଅଭୟାରଣ୍ୟର ସଙ୍କଟାପନ୍ନ ବନ୍ୟଜନ୍ତୁଙ୍କ ବିଚରଣସ୍ଥଳୀ ଉପରେ ଏହି ଆଇନରେ ଯେଉଁ ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାରମାନ ସ୍ୱୀକୃତ ହୋଇଛି, କାଳକ୍ରମେ ସେ ସବୁରେ କିଛି ପରିବ□ନ ଅଣାଯିବ କିମ୍ବା ପରେ ସ୍ଥିର ଚୂଡ଼ାନ୍ତ ହେବ ; ଏହି ସବୁ ସ□ାବଳୀରେ ଯେ ପୂର୍ବରୁ ଜଙ୍ଗଲରେ ବସବାସର ଅଧିକାର ପାଇଥିବା କୌଣସି ସମ୍ପ୍ରଦାୟଙ୍କୁ ବନ୍ୟଜନ୍ତୁ ସଂରକ୍ଷଣ ପାଇଁ ଅକ୍ଷତ ଅ□ଳ ସ୍ଥାପନା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଉଚ୍ଛେଦ କରାଯିବା କିମ୍ବା ସେମାନଙ୍କ ଅଧିକାରମାନ କୌଣସି ସୂତ୍ରରେ ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ କରାଯିବ ନାହିଁ ; କେବଳ ଯଦି ନିମ୍ନ କେତେକ ସ□ାବଳୀ ପରିପୂରଣ ହେଉଥାଏ

(କ) ବିଚାରାଧିନ ଥିବା ଅ□ଳ ଗୁଡ଼ିକରେ ଆଇନର ୬ଷ୍ଠ ଧାରା ଅନୁସାରେ ଅଧିକାର ଗୁଡ଼ିକର ସ୍ୱୀକୃତି ଓ ସମର୍ପଣ ପ୍ରକ୍ରିୟା ସବୁ ଅ□ଳରେ ଚୂଡ଼ାନ୍ତ ବା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥାଏ ;

୧୯୭୨ ର ୫୩ (ଖ) ବନ୍ୟଜନ୍ତୁ (ସଂରକ୍ଷଣ) ଆଇନ, ୧୯୭୨ ଅନୁଯାୟୀ ପ୍ରାପ୍ତ କ୍ଷମତା ଭି□ରେ ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କର ସଂପୃକ୍ତ କ□ୃପକ୍ଷ ପ୍ରମାଣିତ କରିବେ ଯେ ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ ସେହି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବନ୍ୟପ୍ରାଣୀଙ୍କ ବିଶେଷ ବିଚରଣ ଇଲାକାରେ ଯଦି ମଣିଷ ବସବାସ କରିବେ ତେବେ ତାହା ସମ୍ପୃକ୍ତ ବନ୍ୟପ୍ରାଣୀଙ୍କ ସ୍ଥିତିରେ ଅପୂରଣୀୟ କ୍ଷତି ସାଧନ କରିବ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ସ୍ଥିତି ନିମନ୍ତେ ବିପଦର କାରଣ ହେବ ;

(ଗ) ରାଜ୍ୟ ସରକାର ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିଛନ୍ତି ଯେ ସହାବସ୍ଥାନ ଭଳି ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ବିକଳ୍ପ ଗୁଡ଼ିକ ଉପଲବ୍ଧ ନୁହେଁ ;

(ଘ) କେନ୍ଦ୍ର ସରକାରଙ୍କ ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ଆଇନ ଓ ନୀତି ଗୁଡ଼ିକ ଅନୁସାରେ ପ୍ରଭାବିତ ହେଉଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ବା ସଂପ୍ରଦାୟମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଏକ ନିରାପଦ ଜୀବିକାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଏବଂ ଆବଶ୍ୟକତା ଗୁଡ଼ିକର ପରିପୂରଣ ହେଉଥିବା ଭଳି ପୁନର୍ବାସ ବା ବିକଳ୍ପ ବ୍ୟବସ୍ଥା (ପ୍ୟାକେଜ୍) ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଛି ଏବଂ ସୂଚୀତ କରାଯାଇଛି ;

(ଙ) ପ୍ରସ୍ତାବିତ ପୁନର୍ବାସ ଓ ଯୋଗାଇ ଦିଆ ଯାଇଥିବା ପ୍ୟାକେଜ ଉପରେ ଗ୍ରାମସଭାର ଅବାଧ ସୂଚୀତ ସମ୍ମତି ଲିଖିତ ଭାବରେ ଅଣାଯାଇଥିବ ;

(ଚ) ଥଇଥାନ ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ନୂଆ ସ୍ଥାନରେ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତ ପ୍ୟାକେଜ୍

ଅନୁଯାୟୀ ଜମି ଅନୁମୋଦିତ ହୋଇ ନଥିବା ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସୁବିଧା ପ୍ରଦାନ ହୋଇ ନଥିବା ଯାଏଁ କୌଣସି ପୁନର୍ବାସ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେବ ନାହିଁ;

ସ□ ରହିବ ଯେ ବନ୍ୟଜନ୍ତୁ ସଂରକ୍ଷଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସଙ୍କଟମୟ ବନ୍ୟପ୍ରାଣୀ ଆବାସ ସ୍ଥଳୀରୁ ଉଚ୍ଛେଦ ହେଉଥିବା
ଅଧିକାର ପ୍ରାପ୍ତ ଜନଜାତି ମାନଙ୍କ ଏହି ବସତିକୁ ପରବ□ୀ କାଳରେ ରାଜ୍ୟ ସରକାର, କେନ୍ଦ୍ର ସରକାର ବା ଅନ୍ୟ
କୌଣସି କ୍ଷମତା ପ୍ରାପ୍ତ ଅଧିକାରୀ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ ଅନ୍ୟତ୍ର ଦେଉ ନାହାନ୍ତି;

(୩) ଯେ କୌଣସି ରାଜ୍ୟ ବା କେନ୍ଦ୍ର ଶାସିତ ଅ□ଳରେ ଏହି ଆଇନ ଅଧିନରେ ଜଙ୍ଗଲ ନିବାସୀ ଆଦିବାସୀ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପାରମ୍ପରିକ ବନବାସୀମାନଙ୍କର ଜଙ୍ଗଲ ଜମି ବା ସେମାନଙ୍କର ବସତି ବାବଦରେ ଅଧିକାର ସ୍ୱୀକୃତି ଓ ପ୍ରତ୍ୟାର୍ପଣ ଏହି ସ□ରେ ହୋଇପାରିବ ଯେ ଉକ୍ତ ଜନଜାତି, ଜନଜାତି ଗୋଷ୍ଠୀ ଗୁଡ଼ିକ ବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପାରମ୍ପରିକ ବନବାସୀମାନେ ସେଠାରେ ୧୩ ଡିସେମ୍ବର, ୨୦୦୫ ପୂର୍ବରୁ ଜଙ୍ଗଲ ଜମି ଭୋଗ ଦଖଲ କରିଥିଲେ ।

(୪) ଉପଧାରା (୧) ଦ୍ୱାରା ନ୍ୟସ୍ତ ଏକ ଅଧିକାର ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମିକ ହେବ କିନ୍ତୁ ହସ୍ତାନ୍ତରିତ ବା ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ ଏବଂ ବିବାହିତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯୁଗ୍ମ ଭାବେ ଉଭୟ ସ୍ୱାମୀ, ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ନାମରେ ରହିବ ଏବଂ ମୁଖିଆ ଏକାକୀ ଥିବା ପରିବାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ତାଙ୍କ ନାମରେ ରହିବ ଏବଂ ତାହାଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଉ□ରାଧିକାରୀ ନଥିଲେ ପରବ□ୀ ସମ୍ପର୍କୀୟଙ୍କୁ ସେ ଅଧିକାର ପ୍ରଦାନ କରାଯିବ ।

(୫) ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବ୍ୟବସ୍ଥା ହୋଇଥିବା ବ୍ୟତିରକେ, ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାରର ସ୍ୱୀକୃତି ଓ ଯା□ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଶେଷ ନହେଲା ଯାଏ ଭୋଗ ଦଖଲରେ ଥିବା ଜଙ୍ଗଲ ନିବାସୀ ଆଦିବାସୀ ବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପାରମ୍ପରିକ ବନବାସୀ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜ ଜଙ୍ଗଲ ଜମିରୁ ଉଚ୍ଛେଦ କିମ୍ବା ବିତାଡ଼ିତ ହେବ ନାହିଁ ।

(୬) ଆଇନର ଧାରା–୩ ଅଧୀନରେ ଥିବା ଉପଧାରା–(୧)ର ବାକ୍ୟାଂଶ (କ) ଅନୁଯାୟୀ ଯେଉଁଠାରେ ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାରମାନ ସ୍ୱୀକୃତ ଓ ନ୍ୟସ୍ତ

ହେଉଛି ସେଠାରେ ଆଇନ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେବା ତାରିଖ ଯାଏ ସଂପୃକ୍ତ ଜଙ୍ଗଲ ଜମିର ମାଲିକାନା ଅଧିକାର ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ପରିବାର ବା ସଂପ୍ରଦାୟର ରହିବ ଏବଂ କେବଳ ବାସ୍ତବ ପରିମାଣର ଦଖଲନାମା ମଧରେ ସେସବୁ ଜମିର ଅଧିଗ୍ରହଣ ସୀମାବଦ୍ଧ ରହିବ ଏବଂ କୌଣସି ପରିସ୍ଥିତିରେ ଏହି ଅ□ଳ ୪ ହେକ୍ଟରରୁ ଅଧିକ ପରିମାଣର ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ ।

୧୯୮୦ ର ୬୯ (୭) କେବଳ ଉକ୍ତ ଆଇନରେ ଥିବା କେତେକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ନିର୍ଦ୍ଦେଶିତ ବିଷୟକୁ ବାଦ ଦେଲେ ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାର ପ୍ରତ୍ୟାର୍ପଣ ସମସ୍ତ ଋଣ ବାଧା ଓ ପ୍ରକ୍ରିୟାଗତ ଆବଶ୍ୟକତାରୁ ମୁକ୍ତ ରହିବ, ଜଙ୍ଗଲ ସଂରକ୍ଷଣ ଆଇନ, ୧୯୮୦ ଅଧିନରେ ଜଙ୍ଗଲ ଜମି ଅନ୍ୟ କାମ ପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କଲେ ତାହାର ଶୁଦ୍ଧ ଚଳିତ ମୂଲ୍ୟ ଏବଂ କ୍ଷତିପୂରଣ ଜନିତ ବୃକ୍ଷରୋପଣ ଏଥିରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ।

(୮) ଯେଉଁ ଆଦିବାସୀ ଓ ବନବାସୀମାନେ ସରକାରୀ ବିକାଶ ମୂଳକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ନିଜ ଭିଟାମାଟି ଓ ଚାଷ ଜମିରୁ ବିସ୍ଥାପିତ ହୋଇ କୌଣସି କ୍ଷତିପୂରଣ ଜମି ପାଇ ନାହାଁନ୍ତି ବୋଲି ପ୍ରମାଣ କରିବେ ଏବଂ ଯେଉଁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସେମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଜମି ଅଧିଗ୍ରହଣ ହୋଇଥିଲା ତାହା ୫ବର୍ଷ ମଧରେ ବ୍ୟବହାର ହୋଇନାହିଁ; ସେ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଜମି ଉପରେ ସେମାନଙ୍କର ଅଧିକାର ଏହି ଆଇନ ଅଧିନରେ ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାରର ସ୍ୱୀକୃତି ଓ ପ୍ରତ୍ୟାର୍ପଣ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହେବ ।

ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାରର ଧାରକମାନଙ୍କ କ□ବ୍ୟ ଓ ସରକାରଙ୍କ ଦାୟିତ୍ୱ

୫. (୧) ଯେ କୌଣସି ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାରର ଧାରକ, ଗ୍ରାମସଭା ଏବଂ ଅ ଳର ଗ୍ରାମସ୍ତରୀୟ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଯେଉଁଠି ଏହି ଆଇନ ଅଧିନରେ କୌଣସି ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାରର ଧାରକ ଅଛନ୍ତି ସେମାନଙ୍କର ନିମ୍ନ ସୂଚୀତ କ୍ଷମତା ରହିବ ।

କ) ବନ୍ୟଜନ୍ତୁ, ଜଙ୍ଗଲ ଓ ଜୈବ ବିବିଧତାର ସୁରକ୍ଷା

ଖ) ସଂଯୁକ୍ତ ଅ□ଳର ଜଳ ବିଭାଜିକା, ଜଳ ଉତ୍ସ ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପରିବେଶଗତ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଅ□ଳ ଗୁଡ଼ିକ ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ଭାବେ ସୁରକ୍ଷିତ କି ନୁହେଁ ତାହା ନିଶ୍ଚିତ କରିବା

ଗ) ଆଦିବାସୀ ଓ ବନବାସୀମାନଙ୍କ ପାରମ୍ପରିକ ବସତି ଅ□ଳ ଯେପରି କୌଣସି ପ୍ରକାର ଧ୍ୱଂସକାରୀ ଉଦ୍ୟୋଗ ଦ୍ୱାରା ନଷ୍ଟଭ୍ରଷ୍ଟ

ନହୁଏ ତାହା ନିଧାର୍ଯ୍ୟ ଭାବେ ଦେଖିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଯାହାଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କ ସାଂସ୍କୃତିକ ଓ ପ୍ରାକୃତିକ ଐତିହ୍ୟ ଅକ୍ଷୁର୍ଣ୍ଣ ରହୁଥିବ ।

ଘ) ଗ୍ରାମଗୋଷ୍ଠୀ ଜଙ୍ଗଲ ସମ୍ପଦର ବ୍ୟବହାରକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିବାକୁ ଗ୍ରାମସଭାରେ ଗୃହୀତ ନିଷ୍ପ□ ଦ୍ୱାରା ସୁନିଶ୍ଚିତ କରାଯିବ ଏବଂ ଏହା ସହିତ ଦେଖିବାକୁ ହେବ ଯେ ଜଙ୍ଗଲ ବନ୍ୟପ୍ରାଣୀ ଓ ଜୈବ ବିବିଧତାକୁ ବିପନ୍ନ କରୁଥିବା ଯେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଗୁଡ଼ିକୁ ବନ୍ଦ କରିବାକୁ ହେବ ।

ଚତୁର୍ଥ ଅଧ୍ୟାୟ

ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାର ନ୍ୟସ୍ତ କରିବା ପାଇଁ କ ୃପକ୍ଷବୃନ୍ଦ ଓ କାର୍ଯ୍ୟବିଧି

ଆଦିବାସୀ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପାରମ୍ପରିକ ବନବାସୀଙ୍କ ଜଙ୍ଗଲ ଉପରେ ଥିବା ଅଧିକାରକୁ ନ୍ୟସ୍ତ କରିବା ପାଇଁ କ□ୃପକ୍ଷ ବୃନ୍ଦ ଓ କାର୍ଯ୍ୟବିଧି

୬. (୧) ଅରଣ୍ୟ ନିବାସୀ ଆଦିବାସୀ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପାରମ୍ପରିକ ବନବାସୀଙ୍କ ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାର ନିର୍ଣ୍ଣୟ, ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିବାର କ୍ଷମତା କେବଳ ଗ୍ରାମସଭାର ରହିଛି ଯାହା ଏହି ଆଇନ ଅଧୀନରେ ସ୍ଥାନୀୟ ଓ ପାରଂପରିକ ସୀମା ରୂପେ ବିବେଚିତ । ଏହି ଭି□ରେ ସେମାନଙ୍କ ସ□ ପ୍ରାପ୍ତି, ଜମିଜମାର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ, ଓ ଯା□ ଏବଂ ଏହି ସମସ୍ତ ଅଧିକାର ସାବ୍ୟସ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ନିଜ ଅ□ଳର ସୀମା ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ରୂପକ ଏକ ନକ୍ସା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବେ । ଏହା ପରେ ଗ୍ରାମ ସଭାରେ ଏହି ମର୍ମରେ ଏକ ପ୍ରସ୍ତାବ ଗୃହୀତ ହେବ ଏବଂ ତା'ର ନକଲ ଉପଖଣ୍ଡ ସ୍ତରୀୟ କମିଟିକୁ ପ୍ରେରିତ ହେବ ।

(୨) ଯଦି ବିଧିବଦ୍ଧ ଭାବେ ଜମିଜମାର ଅଧିକାର ପ୍ରାପ୍ତ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଗ୍ରାମ ସଭାରେ ଉପରୋକ୍ତ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦ୍ୱାରା କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ହେଉଥାନ୍ତି ତେବେ ସେ ଉପଧାରା (୩) ଅଧିନରେ ଗଠିତ ଉପଖଣ୍ଡ (ସବ୍‌ଡ଼ିଭିଜନ) ସ୍ତରୀୟ କମିଟି ନିକଟରେ ନିଜର ଆବେଦନ ପତ୍ର ଆଗତ କରିପାରିବେ ଏବଂ ଉପଖଣ୍ଡ ସ୍ତରୀୟ କମିଟି ଏଭଳି ଆବେଦନ ପତ୍ର ଗୁଡ଼ିକର ବିଚାର କରି ନିଷ୍ପ□ ନେବେ :

ମାତ୍ର ଏଭଳି ପ୍ରତ୍ୟେକ ଆବେଦନ ପତ୍ର ଗ୍ରାମସଭାରେ ପ୍ରସ୍ତାବ ଗ୍ରହଣର ୬୦ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ଆଗତ ହୋଇଥିବ ;

ଅଧିକନ୍ତୁ କୌଣସି କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ନିଜ ମାମଲାର ଉପସ୍ଥାପନା ପାଇଁ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ସୁଯୋଗ ଦିଆ ନଗଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଏଭଳି କୌଣସି ଆବେଦନର ନିଷ୍ପ□ ହେବନାହିଁ ।

(୩) ରାଜ୍ୟ ସରକାର ଏକ ଉପଖଣ୍ଡ ସ୍ତରୀୟ କମିଟି ଗଠନ କରିବେ ଯିଏ ଗ୍ରାମସଭା ଦ୍ୱାରା ଗୃହୀତ ପ୍ରସ୍ତାବଗୁଡ଼ିକ ପରୀକ୍ଷା କରିବ ଏବଂ ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାର ଗୁଡ଼ିକର ନଥି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ଚୂଡ଼ାନ୍ତ ନିଷ୍ପ□ ପାଇଁ ଉପଖଣ୍ଡ ଅଧିକାରୀ ମାଧମରେ ଜିଲ୍ଲାସ୍ତରୀୟ କମିଟିକୁ ପ୍ରେରଣ କରିବ ।

(୪) ଉପଖଣ୍ଡ ସ୍ତରୀୟ କମିଟିର ନିଷ୍ପ□ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ଯେ କୌଣସିବ୍ୟକ୍ତି ଉପଖଣ୍ଡ ସ୍ତରୀୟ କମିଟି ଦ୍ୱାରା ନିଷ୍ପ□ ଗ୍ରହଣର ୬୦ ଦିନ ମଧରେ ଜିଲ୍ଲା ସ୍ତରୀୟ କମିଟି ନିକଟରେ ନିଜର ଆବେଦନ ପତ୍ର ଆଗତ କରିପାରିବେ ଏବଂ ଜିଲ୍ଲା ସ୍ତରୀୟ କମିଟି ଏଭଳି ଆବେଦନ ଗୁଡ଼ିକର ବିଚାର କରି ନିଷ୍ପ□ ନେବେ ।

ଅଧିକନ୍ତୁ, ଗ୍ରାମସଭାର ନିଷ୍ପ□ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଥିବା ଯେ କୌଣସି ଆବେଦକ ପତ୍ର ସିଧାସଳଖ ଜିଲ୍ଲା ସ୍ତରୀୟ କମିଟିରେ ଆଗତ କରାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ, ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାହା ଉପଖଣ୍ଡ ସ୍ତରୀୟ କମିଟିରେ ଆଗତ ହୋଇନାହିଁ ।

ଅଧିକନ୍ତୁ, କୌଣସି କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ନିଜ ମାମଲାର ଉପସ୍ଥାପନା ପାଇଁ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ସୁଯୋଗ ଦିଆ ନଗଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଏଭଳି କୌଣସି ଆବେଦନର ନିଷ୍ପ□ ହେବ ନାହିଁ ।

(୫) ଉପଖଣ୍ଡ ସ୍ତରୀୟ କମିଟି ଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାର ସମ୍ପର୍କିତ ନଥି ଗୁଡ଼ିକର ବିଚାର ଓ ଅନୁମୋଦନ ପାଇଁ ରାଜ୍ୟ ସରକାର ଏକ ଜିଲ୍ଲା ସ୍ତରୀୟ କମିଟି ଗଠନ କରିବେ ।

(୬) ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାରର ନଥିରେ ଜିଲ୍ଲା ସ୍ତରୀୟ କମିଟିର ନିଷ୍ପ□ ଚୂଡ଼ାନ୍ତ ଓ ଅପରିବ□ିତ ରହିବ ।

(୭) ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାରଗୁଡ଼ିକର ସ୍ୱୀକୃତି ଓ ପ୍ରତ୍ୟାର୍ପଣ ଧାରାର ପର୍ଯ୍ୟାଲୋଚନା ଏବଂ ଏଭଳି ନଥି ଓ ବିବରଣୀ ଗୁଡ଼ିକ ନୋଡ଼ାଲ ଏଜେନ୍ସିର ଆବଶ୍ୟକତା ମୁତାବକ ଦାଖଲ ପାଇଁ ରାଜ୍ୟ ସରକାର ଏକ ରାଜ୍ୟ ସ୍ତରୀୟ ପର୍ଯ୍ୟାଲୋଚନା କମିଟି ଗଠନ କରିବେ ।

(୮) ସବ୍-ଡ଼ିଭିଜନ ସ୍ତରୀୟ, ଜିଲ୍ଲା ସ୍ତରୀୟ ଓ ରାଜ୍ୟ ସ୍ତରୀୟ ପର୍ଯ୍ୟାଲୋଚନା କମିଟି ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କର ରାଜସ୍ୱ ବିଭାଗ, ଜଙ୍ଗଲ ଓ ଆଦିବାସୀ ବ୍ୟାପାର ବିଭାଗର ଅଧିକାରୀ ବୃନ୍ଦ ତଥା ପ□ାୟତିରାଜ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ନିଯୁକ୍ତ ଉକ୍ତ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଗୁଡ଼ିକରୁ ସମୁଚିତ ସ୍ତରରୁ ୩ଜଣ ପ୍ରତିନିଧି, ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ ଦୁଇଜଣ ଅନୁସୂଚୀତ ଜନଜାତି ଓ ଜଣେ ମହିଳାଙ୍କୁ ନେଇ ଗଠନ କରିବେ ।

(୯) ଉପଖଣ୍ଡ ସ୍ତରୀୟ କମିଟି, ଜିଲ୍ଲାସ୍ତରୀୟ କମିଟି ଏବଂ ରାଜ୍ୟ ସ୍ତରୀୟ ପର୍ଯ୍ୟାଲୋଚନା କମିଟିର କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବାର ବିଧି ବା ପ୍ରକ୍ରିୟା ଏଭଳି ଭାବରେ ବିହିତ ହେବ ।

ପ   ମଅଧ୍ୟାୟ

ଦୋଷ ଓ ଦଣ୍ଡାଦେଶ

ଏହି ଆଇନ ଅଧିନରେ ଥିବା କମିଟି ବା କ□ୃପକ୍ଷର ସଦସ୍ୟ ଓ ଅଫିସରମାନଙ୍କ ଦୋଷ

୭. ଯେତେବେଳେ କୌଣସି କ□ୃପକ୍ଷ ବା କମିଟି ଅଥବା କ□ୃପକ୍ଷ କିମ୍ବା କମିଟିର ଅଧିକାରୀ ବା ସଦସ୍ୟ ଏହି ଆଇନର କୌଣସି ପ୍ରାବଧାନ ବା ଏହା ଅଧିନରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାର ସ୍ୱୀକୃତି ସମ୍ପର୍କିତ କୌଣସି ନିୟମକୁ ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ କରୁଛନ୍ତି ତା'ହେଲେ ଏହି ଆଇନ ଅଧିନରେ ଦୋଷୀ ସାବ୍ୟସ୍ତ ହେବେ ଏବଂ ତାଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ବିହିତ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇ ଜୋରିମାନା ସହ ଦଣ୍ଡ ବିଧାନ କରାଯିବ ଯାହା ଏକ ହଜାର ଟଙ୍କା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୋଇପାରେ । ମାତ୍ର, ଯଦି ସଂପୃକ୍ତ ସଦସ୍ୟ ବା ଅଧିକାରୀ ପ୍ରମାଣ କରିପାରିବେ ଯେ ଏହି ଅପରାଧ ତାଙ୍କ ଅଜାଣତରେ ହୋଇଛି ବା ଏପରି ତ୍ରୁଟି ନହେବା ପାଇଁ ସେ ସମସ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ ଉଦ୍ୟମ କରିଥିଲେ ତାହେଲେ ଏହି ଉପଧାରା ଅଧିନରେ ସେ ଦୋଷମୁକ୍ତ ହୋଇପାରିବେ ।

ଦୋଷର ନିଷ୍ପ□ିନାମା

୮. ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୌଣସି ଜଙ୍ଗଲ ନିବାସୀ ଆଦିବାସୀଙ୍କର ଗ୍ରାମ ସଭାର ନିଷ୍ପ□ି ସମ୍ପର୍କୀୟ ଏକ ବିବାଦ ବା ଗ୍ରାମସଭା ନିଜ ନିଷ୍ପ□ିନାମା ମାଧମରେ ଉପରିସ୍ଥ କ□ୃପକ୍ଷଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ କୌଣସି ଅଭିଯୋଗ ଅତିକମ୍‌ରେ ୬୦ ଦିନ ଭିତରେ ରାଜ୍ୟ ସ୍ତରୀୟ ତଦାରଖ କମିଟି ନିକଟରେ ଦାଖଲ କରିଛି ଏବଂ ରାଜ୍ୟ ସ୍ତରୀୟ ତଦାରଖ କମିଟି ଉପରୋକ୍ତ କ□ୃପକ୍ଷ ବିରୁଦ୍ଧରେ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ଗ୍ରହଣ କରି ନାହିଁ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଧାରା ୭ ଅଧିନରେ କୌଣସି ନ୍ୟାୟାଳୟରେ ଦୋଷ ଧ□ବ୍ୟ ହେବନାହିଁ ।

ଷଷ୍ଠ ଅଧ୍ୟାୟ

ପ୍ରାଧିକରଣର ସଦସ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଜନ ସେବକ (Public Servant) ଭାବରେ ଧରାଯିବ

୯. ଭାରତୀୟ ପିଙ୍ଗଳକୋଡ୍ ଧାରା ୨୧ ଅନୁସାରେ ପ୍ରାଧିକରଣ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସଭ୍ୟ (୪ର୍ଥ ଅଧ୍ୟାୟ ଅନୁସାରେ) ଏବଂ ଅନ୍ୟ ପଦାଧିକାରୀଙ୍କୁ ଏହି ନିୟମ ଦ୍ୱାରା ଦିଆଯାଇଥିବା କ୍ଷମତା ଜନସେବକ ଭାବରେ ବିବେଚନା କରାଯିବ । ୧୯୬୦ ର ୪୫

୧୦.(୧) ଏହି ଆଇନ ଅଧିନରେ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାର ବା ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କର କୌଣସି ଅଧିକାରୀ ବା କର୍ମଚାରୀ ଉ□ମ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ରଖି ନେଇଥିବା ପଦକ୍ଷେପକୁ ନେଇ ସେମାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ମକଦ୍ଦମା ବା ଆଇନତଃ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ନିଆଯିବ ନାହିଁ ।

ଉ□ମ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ନିଆଯାଇଥିବା ପଦକ୍ଷେପକୁ ସୁରକ୍ଷା ଦିଆଯିବ

(୨) ଏହି ଆଇନ ଅଧିନରେ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାର ବା ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କର କୌଣସି ଅଧିକାରୀ ବା କର୍ମଚାରୀ ଉ□ମ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନେଇଥିବା ପଦକ୍ଷେପ ଦ୍ୱାରା ଯଦି କିଛି କ୍ଷତି ହୋଇଥାଏ ବା ହେବାକୁ ଥାଏ ତେବେ ସେମାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ମକଦ୍ଦମା ବା ଆଇନତଃ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ନିଆଯିବ ନାହିଁ ।

(୩) ଚତୁର୍ଥ ଅଧ୍ୟାୟ ଅନୁସାରେ ପ୍ରାଧିକରଣର ଅଧକ୍ଷ, ସଦସ୍ୟ, ସଦସ୍ୟ ସମ୍ପାଦକ, ଅଧିକାରୀ ଓ ଅନ୍ୟ କର୍ମଚାରୀ ଉ□ମ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନେଇ ଯଦି କିଛି ପଦକ୍ଷେପ ନେଇଥାନ୍ତି ତେବେ ତାଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ମକଦ୍ଦମା ବା ଆଇନତଃ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ଗ୍ରହଣ କରାଯିବ ନାହିଁ ।

ନୋଡ଼ାଲ୍ ଏଜେନ୍ସି

୧୧. କେନ୍ଦ୍ର ସରକାରଙ୍କ ତ□ାବଧାନରେ ଥିବା ଆଦିବାସୀ ବ୍ୟାପାର ମନ୍ତ୍ରଣାଳୟ, କୌଣସି ଅଧିକାରୀ ବା କ□ୃପକ୍ଷ ଯିଏ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଛନ୍ତି, ଏହି ଆଇନକୁ ପରିଚାଳନା କରିବାର ଦାୟିତ୍ୱ ନୋଡ଼ାଲ୍ ଏଜେନ୍ସି ଭାବରେ ତାଙ୍କ ନିକଟରେ ରହିବ ।

୧୨. ଏହି ଆଇନ ଅଧିନରେ ଥିବା କ୍ଷମତା ତଥା ଦାୟିତ୍ୱକୁ ତୁଲାଇବା ପାଇଁ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାରଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ କ□ୃପକ୍ଷଙ୍କୁ (୪ର୍ଥ ଅଧାୟ ଅନୁସାରେ) ସମୟ ସମୟରେ ଲିଖିତ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦିଆଯିବ ।

କେନ୍ଦ୍ର ସରକାର-ଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେବାର କ୍ଷମତା

ମାତ୍ର ସେଭଳି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଏହି ଆଇନର ପରିଧି ମଧ୍ୟରେ ଦିଆଯିବା ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାର ସ୍ୱୀକୃତି ବିରୁଦ୍ଧରେ ନୁହେଁ

୧୩. ଏହି ଆଇନ ଏବଂ ପ□ାୟତିରାଜ (ଅନୁସୂଚୀତ ଅ□ଳକୁ ସମ୍ପ୍ରସାରଣ) ଅଧିନିୟମ, ୧୯୯୬ରେ ବିହିତ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଗୁଡ଼ିକ ବ□ମାନ ଲାଗୁଥିବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଆଇନର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଗୁଡ଼ିକର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ହାନୀ ନକରି ତତ୍ ସହ ସଂଯୁକ୍ତ ହେବ ।

୧୯୯୬ ର ୪୦

୧୪. (୧) କେନ୍ଦ୍ର ସରକାର ବିଜ୍ଞପ୍ତି ବା ପୂର୍ବ ପ୍ରକାଶିତ ସ□ ଅନୁସାରେ ଏହି ଆଇନର ବ୍ୟବସ୍ଥାଗୁଡ଼ିକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବାର ନିୟମ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବେ ।

ଏହି ଆଇନ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଆଇନ ଗୁଡ଼ିକର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ହାନି କରିବ ନାହିଁ

(୨) ବିଶେଷତଃ, ଏବଂ ପୂର୍ବଗାମୀ କ୍ଷମତାଗୁଡ଼ିକର ବ୍ୟାପକତା ପାଇଁ ପ୍ରତକୂଳ ପ୍ରଭାବ ନପକାଇ, ଏଭଳି ନିୟମ ଗୁଡ଼ିକ ନିମ୍ନଲିଖିତ ସମସ୍ତ ବା ଯେ କୌଣସି ବିଷୟ ପାଇଁ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ହେବ-

(କ) ଧାରା ୬ରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇଥିବା ପ୍ରକ୍ରିୟାର ପ୍ରୟୋଗ ପାଇଁ ବିସ୍ତୃତ କାର୍ଯ୍ୟପଦ୍ଧତି ;

ନିୟମ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାର କ୍ଷମତା

(ଖ) ଦାବୀ ଗ୍ରହଣର, ଏକତ୍ରୀକରଣ ଓ ଯା□ ଏବଂ ଧାରା ୬ର ଉପଧାରା (୧) ଅଧିନରେ ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାରର ପ୍ରୟୋଗ ପାଇଁ ସୁପାରିଶ ହୋଇଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦାବୀ ଚିହ୍ନିତ ଅ□ଳର ମାନଚିତ୍ର ପ୍ରସ୍ତୁତି ପ୍ରକ୍ରିୟା ଏବଂ ଏହି ଧାରାର ଉପଧାରା (୨) ଅଧିନରେ ଉପଖଣ୍ଡ ସ୍ତରୀୟ କମିଟି ନିକଟରେ ଆବେଦନ ପତ୍ର ଆଗତ କରିବାର ପ୍ରକ୍ରିୟା;

(ଗ) ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କର ରାଜସ୍ୱ, ଜଙ୍ଗଲ ତଥା ଆଦିବାସୀ ବ୍ୟାପାର ବିଭାଗର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ତରର ଅଧିକାରୀମାନେ ଉପଖଣ୍ଡ ସ୍ତରୀୟ କମିଟି, ଜିଲ୍ଲା ସ୍ତରୀୟ କମିଟି ଓ ରାଜ୍ୟ ସ୍ତରୀୟ ତଦାରଖ କମିଟିରେ ସଦସ୍ୟରୂପେ ଧାରା ୬ର ଉପଧାରା (୮) ଅଧିନରେ ନିଯୁକ୍ତ ହେବେ ।

(ଘ) ଉପଖଣ୍ଡ ସ୍ତରୀୟ କମିଟି, ଜିଲ୍ଲା ସ୍ତରୀୟ କମିଟି ଓ ରାଜ୍ୟ ସ୍ତରୀୟ ତଦାରଖ କମିଟିର ଗଠନ ଓ କାର୍ଯ୍ୟ ତଥା ଧାରା ୬ର ଉପଧାରା (୯) ଅନୁସାରେ ନିଜର କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦନ ପାଇଁ ପ୍ରକ୍ରିୟା

(ଙ) ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିଷୟ ଯାହା ଆବଶ୍ୟକ ହୋଇପାରେ, ବା ବିହିତ ହୋଇଛି ।

(୩) ଏହି ଆଇନ ଅଧିନରେ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ନିୟମ ଯଥାଶୀଘ୍ର ସମ୍ଭବ ସଂସଦର ଅଧିବେଶନ ଚାଲିଥିବା ବେଳେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗୃହରେ ଉପସ୍ଥାପନ କରାଯିବ ଯାହା ଗୋଟିଏ ବା ଦୁଇଟି ବା ଅଧିକ ଅଧିବେଶନର ପୁରା ୩୦ ଦିନ ମଧରେ କରାଯିବ । ଯଦି ସଂସଦର ଉଭୟଗୃହ ଏହି ନିୟମ ଗୁଡ଼ିକରେ କୌଣସି ପରିବ□ନ ପାଇଁ ରାଜି ହୁଅନ୍ତି ତେବେ ଉଭୟ ଗୃହର ନିଷ୍ପ□ ଅନୁଯାୟୀ ସେହି ନିୟମ ପରିବ□ିତ ହୋଇ ଲାଗୁ ହେବ ବା ଲାଗୁ ହେବନାହିଁ । ସେ ଯାହା ହେଉ ଏଭଳି କୌଣସି ପରିବ□ନ ବା ବାତିଲ ସେହି ନିୟମ ଅଧିନରେ ପୂର୍ବରୁ ହୋଇଥିବା ବିଧି-ମାନ୍ୟତାର ପ୍ରତିକୂଳ ପ୍ରଭାବ ପକାଇବ ନାହିଁ ।

କେ.ଏନ୍. ଚର୍ତୁବେଦୀ
ସଚିବ, ଭାରତ ସରକାର

ଯୁଗ୍ମ ସଂସଦୀୟ କମିଟିର ସୁପାରିଶ ଓ ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାର ଆଇନ, ୨୦୦୬ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା କେତେକ ମୁଖ୍ୟ ପ୍ରଭେଦ

କ୍ର.ନଂ	ବିଷୟ	ଯୁଗ୍ମ ସଂସଦୀୟ କମିଟିର ସୁପାରିଶ	ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାର ଆଇନ, ୨୦୦୬ର ପ୍ରାବଧାନ
୧	ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପାରମ୍ପରିକ ବନବାସୀର ସଂଜ୍ଞା	• ଯେଉଁମାନେ ତିନି ପିଢ଼ୀ ଧରି ପାରମ୍ପରିକ ଭାବରେ ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ ବା ଉପକଣ୍ଠରେ ବାସ କରି ଆସୁଛନ୍ତି । • ଯେଉଁମାନେ ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରର ସ୍ଥାୟୀ ବାସିନ୍ଦା ରୂପେ ଚିହ୍ନିତ ହୋଇଥିବେ । • ଯେଉଁମାନେ ସରକାରୀ ବିକାଶମୂଳକ ଯୋଜନା ବା ପ୍ରାକୃତିକ ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି କାରଣରୁ ନିଜର ମୂଳ ବସତିରୁ ବାସଚ୍ୟୁତ ହୋଇଥିବେ ଏବଂ ଉକ୍ତ ଅ□ଳ ପରବ□ୀ ସମୟରେ ୧୮୭୮ / ୧୯୨୭ର ଭାରତୀୟ ଜଙ୍ଗଲ ଆଇନ ବା	୧୩ ଡିସେମ୍ବର ୨୦୦୫ ପୂର୍ବରୁ ଯେଉଁମାନେ ଅନ୍ତତ ପକ୍ଷେ ତିନିପିଢ଼ୀ ଧରି ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ ବସବାସ କରୁଛନ୍ତି । ଏକ ପିଢ଼ୀର ଅବଧି ୨୫ବର୍ଷ ।

		୧୯୭୨ର ବନ୍ୟପ୍ରାଣୀ ସଂରକ୍ଷଣ ଆଇନ ବା ସେହିଭଳି କୌଣସି ଆଇନ ଅଧିନରେ ଜଙ୍ଗଲ ଅ□ଳ ରୂପେ ଘୋଷିତ ହୋଇଥିବ। • କେନ୍ଦ୍ର ବା ରାଜ୍ୟ ସରକାର ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ନିଜର ପ୍ରତିଶୃତି ଅନୁସାରେ ଜମି ବା ଜୀବିକା ଯୋଗାଇ ପାରିନାହାଁନ୍ତି ଫଳତଃ ସେମାନେ ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ ପାଇଁ ଜଙ୍ଗଲ ଜମି ଅଧିକାର କରିଛନ୍ତି ବା କ୍ରୟ କରିଛନ୍ତି।	
୨	ଗୋଷ୍ଠୀ ଜଙ୍ଗଲ ସମ୍ପଦ ଉପରେ ଗୋଷ୍ଠୀର ଅଧିକାର	• ଯେ କୌଣସି ଗ୍ରାମ୍ୟଗୋଷ୍ଠୀ ଜଙ୍ଗଲ ସମ୍ପଦର ଉପଯୋଗ, ସଂରକ୍ଷଣ, ପୁନଃ ବନୀକରଣ, ସୁରକ୍ଷା, ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କିମ୍ୱା ପରିଚାଳନାର ଅଧିକାର ଓ ମାଲିକାନା ଅଧିକାର • ଗ୍ରାମ ଜଙ୍ଗଲର କାଠଗଡ଼, ବଣିଜ ସମ୍ପଦ,	ଯେ କୌଣସି ଗୋଷ୍ଠୀ ଜଙ୍ଗଲ ସମ୍ପଦ ଯାହା ସେମାନେ ଦୀର୍ଘସ୍ଥାୟୀ ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ ପାରମ୍ପରିକ ଭାବରେ ସୁରକ୍ଷା ବା ସଂରକ୍ଷଣ କରୁଛନ୍ତି ତା'ର ସୁରକ୍ଷା, ପୁର୍ନଜନନ ବା ସଂରକ୍ଷଣ ବା ପରିଚାଳନାର ଅଧିକାର।

		ପରିବେଶଗତ ଦିଗ ଓ ସାଂସ୍କୃତିକ ସେବା ଭଳି ସମସ୍ତ ସେବାର ଅଧିକାର ଏଥି ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ।	
୩	ବୃକ୍ଷରୋପଣ ହେତୁ ହରାଇଥିବା ଜଙ୍ଗଲ ଜମି ଉପରେ ଅଧିକାର	• ଜଙ୍ଗଲ ବିଭାଗ ଦ୍ୱାରା ବୃକ୍ଷ ରୋପଣ ବା ସେହିଭଳି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଜଙ୍ଗଲ ଜମିର ବ୍ୟବହାର ହେତୁ ହରାଇଥିବା ଜଙ୍ଗଲଜମି ଫେରି ପାଇବାର ଅଧିକାର।	କୌଣସି ପ୍ରାବଧାନ ନାହିଁ
୪	ଗ୍ରାମ ସଭାର ଭୂମିକା	• ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାରର ପ୍ରକାର ଓ ସୀମା ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ। • ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦାବୀ ଆଧାରିତ ସ□ୃ ପ୍ରାପ୍ତି, ଜମି ଜମାର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ଓ ଅ□ଳର ସୀମା ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ରୂପକ ମାନଚିତ୍ର ପ୍ରସ୍ତୁତି। • ଉପଖଣ୍ଡ ସ୍ତରୀୟ କମିଟିର ଉପଦେଶ ଗ୍ରହଣ ପରେ ଚୂଡ଼ାନ୍ତ ନିଷ୍ପ□ ଗ୍ରହଣ ଓ ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାର ସମ୍ପର୍କିତ ନଥି ପ୍ରସ୍ତୁତ।	ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାର ପ୍ରତ୍ୟାର୍ପଣ ପାଇଁ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଆରମ୍ଭ କରିବାର ଅଧିକାର।

୫	ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରଚଳିତ ଆଇନ ସହ ସମ୍ପର୍କ	• ବ□ମାନର କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେଉଥିବା କୌଣସି ଆଇନ ଦ୍ୱାରା ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ହେବନାହିଁ । • ଏହି ଆଇନର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଗୁଡ଼ିକ ଅନ୍ୟ ଆଇନର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଉପରେ ବଳବ□ର ରହିବ ।	ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଆଇନର ପ୍ରାବଧାନ ଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରତିରୋଧ ନକରି ସେଥି ସହ ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇପାରିବ ।
୬	ପୋଡୁଚାଷ ହେଉଥିବା ଜଙ୍ଗଲ ଜମି ଉପରେ ଅଧିକାର	• ଯେଉଁ ଆଦିବାସୀ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଅଂଶିକ ବା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ପୋଡୁଚାଷ କରି ଆସୁଥିବେ ସେମାନଙ୍କର ନିଷ୍ପ□ ନେବାର ପୂର୍ଣ୍ଣ କ୍ଷମତା ରହିବ ଯେ ସେମାନେ ପାରମ୍ପରିକ ଭାବେ ବ୍ୟବହାର କରି ଆସୁଥିବା ଅ□ଳର ଯେ କୌଣସି ଜମିକୁ କିପରି ବ୍ୟବହାର କରିବେ ।	କୌଣସି ବ୍ୟବସ୍ଥା ନାହିଁ ।

Printed by : Mr. Manohar Chauhan, Plot No - 15, Saheed Nagar, Bhubaneswar - 751007 at
Sacred Press, N3/67 IRC Village, Bhubaneswar - 751015